

HÓVÁRI JÁNOS

A kör bezárul: *Predestinatio I–X.*

(Gondolatok Nagy Judit kárpitművész alkotásairól)

A szöveg a világ egyik legrégebbi mestersége. Sok tekintetben nőies, mert a hasznosságról, a szépségről, a gondoskodásról, no meg a szorgalomról szól. De a házhoz kötöttségről is, mert a szálak összecsomózása hosszas, sziszifuszi munka. Ezt már a klasszikus kultúra hajnalán is jól tudták. Pénelopé, Odüsszeuszra várva, a kérők előtt a szöveg időtlenségébe próbált menekülni. De azt is jól tudjuk, hogy a flandriai takácsok férfiak voltak, miként a kárpitművészet több remek mestere is.

Nagy Judit kárpitművész is talán menekül valami előtt, mint a szép Pénelopé; vagy az otthon levés és a szorgalom megszállottja, hogy szövészekén napon-ta látástól vakulásig csomózza a szálakat? Vagy az ihlet hatása alatti alkotási kényszer megszállottja, amely nem hagyja őt addig nyugodni, amíg a színes vonalából össze nem áll az áhított és vágyott forma? Egy-egy ilyen időszak nála, miként másoknál is a szakmájában, általában másfél év szokott lenni, amely alatt az ihlet – a „kairosz” örömeivel is megédesítetten – szétfolyó idővé válik. De egyben célja is: a műnek el kell készülnie.

Nagy Judit a nagy felületek díszítője. Monumentális falikárpitjaival nemcsak gyönyörködtetni, hanem hatni is kíván: vallani arról, amiről ábrándozik vagy álmodik. Amikor közelebbről megismertem a kárpitjait, nem tudtam, hogy a színeket csodáljam-e jobban, vagy a formákat. A pipacspirosa, a tűzpirosa, a mattpirosa és az aranya nemcsak szemet gyönyörködtető, a szívet kitárulásra készítő, hanem elgondolkasztató is.

Nagy Judit formái a mitológiából és a fantáziából egyaránt erednek. A rovarok ciklusa – bogarak és lepkék –, majd a színes madarak kavalkádja művészetének első két évtizedében úgy tűnek, mint felnagyított lenyomatok vagy látomások. A művésznő szerint emlékek a késő délutánból vagy az éjszakából,

amikor a kertben, az ablakban vagy a szobában valóban – máskor csupán képzelten – megjelentek: ennek az otthonnak a képe ironikusan és átlényegülten mutatkozik meg az 1986-ban készített *Keleti Károly utca 33.* című kárpitján. De ezek a munkák többről szólnak, mint a rovarszárnyak formáiról és színeiről: az élet, bármilyen élet tiszteletéről. A 2004-ben elhunyt Frank János művészettörténész, Nagy Judit művészi életútja első negyedszázadának remek ismerője erről – az 1997-ben készített *Flamingók* című munka kapcsán – a következőképpen ír: „Senki se higgye – nem győzöm hangsúlyozni –, hogy ezek a madaras képek (meg az egykori bogarak) mindössze egy állatbarát természetrajzi illusztrációi. Azok is persze. De sem Aiszóposz, sem Phaedrus vagy La Fontaine állatmeséi nem az állatvilágról szóltak. »Mutato nomine de te fabula narratur« – ha megváltoztatjuk a nevet, rólad szól a mese. Csakhogy a szimbólumok, parabolák, allegóriák és az áttételek szótára Nagy Juditig könyvespolcnyi, könyvtárnyi kötetekre bővült.”

A kárpitművészet olyan, a képző- és az iparművészet találkozási pontjában lévő művészeti ág, amelyet a praktikum indított útjára. A kora újkori paloták falai ridegek voltak, s a szolgálknak is hátsó jároutak kellettek. Így született meg a gobelin világa, amely azóta – különböző korszakokat átívelően – folyamatosan jelen volt a művészeti életben, s ennek megfelelően sok változáson ment keresztül. Ugyanakkor elmondható: a régi francia technikák máig időtállóak. Sok helyütt gyönyörködhetünk barokk kárpitokban, majd a romantika, de a *plein air* is áthatotta ezt a művészeti ágat, napjainkban pedig a kárpitok készülhetnek a szürrealizmus, a konstruktivizmus, de akár a modern historizmus jegyében is. Bennünket, magyarokat büszkeség tölthet el, hogy hazánk kárpitművészeti nagyhatalom, s ezt a Magyar Kárpitművészek Egyesületének 2005-ben megjelent *Kárpitművészet Magyarországon / Tapestry Art in Hungary* című kötete be is mutatja.

A magyar alkotóművészek az 1970-es években megvédték a kárpitművészetet a textília más ágaitól. A „Gobelin – plusz vagy mínusz?” felvetésből a *plusz* került ki győztesen: Magyarországon erős és remek műhelyek teremtődtek meg, s a magyar kárpitművészek kivették részüket a magyar nemzeti kultúra modern megragadásából is. Számos munkájuk szinte vers vagy zenemű a szépségről, a természetről, a gondolatról, és persze a magyarságról, az európaiságról,

Elhangzott Nagy Judit *Palotakárpitok* című kiállításának megnyitóján a Budavári De la Motte-Beer palotában, 2017. szeptember 14-én.

az egyetemességről. Az 1990-es évek egyik emlékeztető rendezvénye is a magyar kárpitművészek nevéhez kötődik. A romos Sándor-palotában 1996-ban a millicentenáriumi tiszteletére megrendezték a *Szövött Himnuszok* című kiállítást. Nagy Judit ott bemutatott kárpitján (*Himnusz-kapu*) egy U-alakú bordűrben öt veretes és ódon kaput látunk, amely nemzetünk „kapu-útja” a román stílustól a klasszicizmusig.

Számomra ez a munka korszakhatár is. Ez előtt Nagy Judit művészetét a rovarok, madarak, a repülés és az élénk színek határozták meg, több esetben manierista vagy barokkos percepcióban, nem ritkán iróniával. Művészi fordulata azonban nem máról holnapra történt. Az 1996-os *Himnusz-tárlat* vihette volna őt tovább a historizáló úton is, miként számos kollégája esetében ez meg is történt. De azon komoly politikai mondandók felé is indulhatott volna, amely a 2010-ben készült *Európa szövete – a hatalom és a bölcsesség jelképe* című munkájában láthatunk: egy oroszlan és egy bagoly néz ránk, mint kontinensünk történetének szimbólumai.

Nagy Judit 1999-ben fejezte be a *Petőfi emlékkárpit* című munkáját. Ezen új színvilág és szerkesztés jelent meg. Itt látom a forrását annak az új korszakának, amelyben jelenleg is alkot, amelyet a *Predestinatio* című kárpitok fognak egybe. A bevezető munka ehhez az *Apám emlékére* című, 2000-ben készített munkája. Erről a művésznő így vallott: „1999-ben szőttem egy gobelint Petőfi Sándor, a nagy halhatatlan tiszteletére, apám halála után újra elkészült egy szövött szövevény – örök emlékezésül az én saját halhatatlanomnak. A nap színe – a vér színe – a tisztaság színe.” Ez a munka egyértelmű nyitánya máig tartó korszakának. A művésznő ekkor határozta el, hogy a „predestinatio” témakörében, amelyet ő sajátosan értelmez, tíz kárpitot sző. Ebből elkészült kilenc. A tizediken már jó ideje dolgozik.

Az eddigi kilenc mű egyetemes kérdéseket ölel fel. I. Kör. II. Horizont. III. Élet. IV. Ház. V. Lélek. VI. Vertikális. VII. Oszlop. VIII. Fal. IX. Ismétlődés. A készülő: X. Egyensúly. A sorozat közel két évtized munkája: vívódása, szenvedése és öröme. A szemlélődött, amikor először rátekint e munkákra, az esztétikum varázsa keríti hatalmába, s utána kezd el

gondolkozni a mitikus állatokon, a növényeken, a kárpitok vörösén és aranyán. Közben rájön, hogy a címek nem véletlenek, mert lényegük ott van a formák és a színek világában, csak rejtetten, miként életünk útjai is, amelyek többnyire úgy vannak ránk mérve, hogy magunk sem tudjuk, mit is élünk; ebben az élet-szövetben mi magunk is gyakran elveszünk, vagy a lényegét csak idővel fogjuk fel, ha egyáltalán eljutunk ide. Kinek ez jutott, kinek az. Nagy Judit művészi útja önmaga elrendeltségének talánya. A munkái azonban jóval túlmutatnak saját megélt életén, mindenkinek szólnak egyetemes igazságokról, gondolatokról és rejtélyekről.

A *Predestinatio*-sorozat egyes alkotásairól a 2014-ben megjelent katalógusában líraian és filozofikusan vall. Az első, 2002–2003-ban készült *Kör* című művéről a következőt gondolja: „A tüzes mezőn elkezdődött a tánc. Mindenki vadul ropja. Ölelik, pörgetik egymást. Szédítő. És nézd csak! A sorok összeállnak. Alakul a rend. Minden a helyére kerül. A kör bezárul.” A 245 × 175 centiméteres kárpiton 12 arany színű valós és mitikus állatot látunk, amelyek 12 pipacs körül táncolnak. Mögöttük pedig a különböző árnyalatokban cikázó piros-vörös hátteret: ez a tüzes mező. A kompozíciót valóban a rend uralja: a vízszintes, a függőleges és az átlós egység, egymásba fonódás. A kör valóban bezárul, s lehet arról gondolkozni, hogy ez életünk vagy a világmindenség köre-e, vagy csak csodálatos felmutatása egy időben (másfél vagy két évre) kifeszített hangulatnak és életérzésnek. A sorozat harmadik eleméről (2005), amely az *Élet* címet viseli, s amely színvilágában eltér a többitől, Nagy Judit a következőt vallja: „Az aranypipacsos rétet a vércseppek megmérgezik, így a virágok kontúrrá halványodnak. De egyszer csak kisüt a nap, és minden újra életre kel. Már nem félek. Az egyensúly helyreáll.” A 12 állatfigura vérvörös. A kárpit alján a pipacsok halványok, a felső részen pedig arany-színben ragyognak. Ez a szövés időbeliségét illetően is (hiszen a munkának mindig az alsó része készül el először) út a félelemtől a megbizonyosodás felé. Hogy az „egyensúly” Nagy Juditnak mit jelent, megtudjuk, ha elkészül a tizedik kárpit, s ezzel a „kör” bezárul.